

Jan Gromnicki

Profesor Leszek Dziągiel (1931-2005)

W dniu 19 kwietnia 2005 roku zmarł w Krakowie i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim profesor dr hab. Leszek Dziągiel, etnolog, emerytowany profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie Uniwersytetu Śląskiego. Będąc synem kuratora gimnazjów i szkół miejszościowych, niemieckich, na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym, znalazł się wraz z rodziną w chwili wybuchu II wojny światowej we Lwowie, unikając represji okupanta. Wydarzenia te, trudny los pod kolejnymi okupacjami, jakie dotknęły Lwów, rozłąka z ojcem, który zmuszony był do szukania schronienia na Węgrzech, gdzie zasłużył się działalnością oświatową wśród polskiej młodzieży, wywarły wpływ na młodego chłopca, mający zaważyć na dalszym Jego życiu, kształtując charakter i postawę życiową. Dla ojca, z którym był związany, pisał przez cały okres okupacji pamiętnik, prawdziwy dziennik wydarzeń widzianych oczami młodego człowieka, który stał się podstawą opublikowanej w 1991 roku książki pt. „Lwów nie każdemu zdrow” (Wrocław 1991).

Po powrocie w roku 1945 do Katowic kończy tam gimnazjum, następnie zaś, mimo trudności spowodowanych brakiem odpowiedniej przynależności do organizacji młodzieżowej, podejmuje studia w zakresie etnografii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Już w okresie studiów podejmuje badania terenowe w dziedzinie rzemiosła ludowego pod kierunkiem prof. Romana Reinfussa w ramach Instytutu Sztuki PAN (dawniej PIS), uczestniczy też w archeologicznych badaniach konserwatorskich. Po ich ukończeniu prowadzi prace nad przygotowaniem do druku materiałów po zmarłym prof. Kazimierzu Moszyńskim oraz przedwojennych wyników badań afrykańskich prof. Andrzeja Waligórskiego nad rolnictwem afrykańskim, która to tematyka staje się przedmiotem pracy doktorskiej obronionej w 1972 r. W międzyczasie, wobec braku możliwości zatrudnienia w instytucjach naukowych, znajduje zatrudnienie jako redaktor działu etnograficznego i sekretarz redakcji miesięcznika „Ziemia”, pisma krajoznawczego, działając w jego ramach w dziedzinie społecznej ochrony zabytków sztuki ludowej i architektury. Po zamknięciu pisma zmuszony jest podjąć pracę jako instruktor krajoznawstwa i turystyki oraz fotografii w Młodzieżowym Domu kultury w Katowicach i Krakowie, angażując się też w działalność Klubu Wysokogórskiego – taternictwa jaskiniowego, zasłużonego (prof. Kowalski) w zakresie inwentaryzacji jaskiń Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Od roku 1969 rozpoczyna pracę w powstałym niedawno Instytucie Krajów Tropikalnych i Subtropikalnych Wyższej Szkoły (obecnie Akademii) Rolniczej w Krakowie. W międzyczasie uzyskał stypendium w Norwegii, dla pogłębienia wiedzy w zakresie aranżacji muzeów skansenowskich w tym kraju, ponieważ w okresie pracy w Katowicach działał owocnie jako dokumentalista oraz nadzorujący prace budowlano-konserwatorskie przy tworzącym się skansenie budownictwa ludowego w Chorzowie. Zapisał się tam jako autor kompetentnych opinii oraz wymogów w zakresie zasad i praktyki realizacji konserwatorskich i rekonstrukcji. Natomiast jednym ze skutków wyjazdów do Norwegii był wydany dwukrotnie w Polsce przewodnik po tym kraju. W ramach prac Instytutu bierze m.in. udział w programie aktywizacji rolnictwa w irackim Kurdystanie i badaniach socjologiczno-etnologicznych, których wynikiem stała się praca habilitacyjna, obroniona w roku 1982 na Uniwersytecie Poznańskim, pt. „Węzeł kurdyjski, kultura, dzieje, walka o przetrwanie”, opublikowana w 1992 r. i przetłumaczona na angielski i kurdyjski. Stała się ona i jest nadal podstawową pozycją w tej dziedzinie, zarówno w Polsce, na Zachodzie, jak i szczególnie na uniwersytetach kurdyjskich, tworząc ponadto podstawy polskiej kurdologii. Niejako na marginesie badań w Kurdystanie, zwrócił też uwagę na problem osad na tamtym terenie, o metryce

średniowiecznej zazwyczaj, a niekiedy starożytnej, jak również na stan ich zachowania. Postulat badań nad tym zagadnieniem, który zgłaszał również wobec instytucji konserwatorskich w Polsce, nie znalazł niestety partnerów dla podjęcia choćby badań w tym zakresie. Problem ten jednak zaistniał dzięki Niemu i oczekuje na rozwinięcie i kontynuację. Zainteresowanie problemami rolnictwa bliskowschodniego kontynuował również podczas pobytu w Libii (1981) oraz w ramach wykładów uniwersyteckich w ramach Katedry Etnografii Słowian (od roku 1982), której wkrótce został stałym pracownikiem, docentem habilitowanym i profesorem zwyczajnym (UJ 1992, zaś z nominacji prezydenckiej 1995 r.), następnie zaś, profesorem zwyczajnym (2000) oraz kierownikiem Katedry, przemianowanej pod Jego kierownictwem w Instytut Etnologii, którego był dyrektorem do przejścia na emeryturę. Wynikiem Jego działalności były umowy o współpracy z Uniwersytetami w Pradze i Bratysławie oraz kontakty ze środowiskiem ukraińskim Uniwersytetu Lwowskiego, których celem było utworzenie w Krakowie międzynarodowego ośrodka badań nad społecznymi skutkami okresu „realnego socjalizmu”. Zagadnienia te, obok problemów kultury Bliskiego Wschodu, były nie tylko przedmiotem Jego pracy dydaktycznej dla studentów Uniwersytetu, cieszącej się wielkim powodzeniem, lecz również dla uczestników Studium Europy Środkowo-Wschodniej UJ. Nigdy nie uchodziły jednak Jego uwadze kwestie związane z ochroną zabytków kultury materialnej oraz duchowej, w tym także budownictwa ludowego w kraju, co skutkowało m.in. włączeniem w program nauczania Instytutu wykładów znakomitego znawcy tych zagadnień, dr. Mariana Korneckiego. Praktykę w tym zakresie nabył uczestnicząc też w inwentaryzacjach zabytków dla Katalogu Zabytków Sztuki.

Czas pracy na Uniwersytecie Jagiellońskim zaowocował powstałymi wówczas licznymi pracami naukowymi, w tym m.in. książkami: „Współcześni Assyryjczycy: nowy obszar badań etnografii”, „Archaeology and martyrology: sources of the integration off Assyrian Christian Communities in the contemporary world”, jak też cennym opracowaniem socjologiczno-urbanistycznym pt. „Changes of the contemporary villages in the Near East from the perspective of a Polish ethnologist: questions and doubts”, wreszcie: „The Kurds today: local regional and national identification”, ponadto licznymi artykułami publikowanymi w czasopiśmie. Opublikował też, oprócz wspomnianych pamiętników z okresu lwowskiego, książki zawierające refleksje na kanwie przeżyć osobistych o sytuacji młodzieży szkolnej na Śląsku oraz z czasów studiów uniwersyteckich w PRL. Prowadził działalność publicystyczną, głównie na łamach czasopisma „Arcana”, którego był stałym współpracownikiem i członkiem zespołu redakcyjnego, poświęconą nie tylko współczesnym problemom społecznym, lecz i politycznym. Uczestniczył w pracach Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Komitetu Nauk Etnologicznych PAN i Komisji Etnograficznej PAU. Ostatnie lata życia poświęcił pracy dydaktycznej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i tamtejszej prywatnej uczelni o profilu turystycznym, kierując też przygotowywanymi pod Jego kierunkiem pracami naukowymi i doktorską. Wiele czasu poświęcał też kontaktom ze środowiskiem kurdyjskim w Polsce, ciesząc się w gronie tej diaspory autorytetem i odwagą życiową oraz uczestnicząc w jej spotkaniach. Problematyka ochrony zabytków nie stała się od czasów młodości przedmiotem Jego szczególnego zainteresowania badawczego, jednak wielokrotnie uczestniczył osobiście w pracach mających cele lub aspekty konserwatorskie, jak również osobiście dbał i inspirując oddziaływał na obecność tej tematyki w kierowanym przez Niego Instytucie oraz uwzględniał ją w podejmowanych pracach dydaktycznych.